

PILINSZKY JÁNOS KIADATLAN LEVELEIBŐL

Rubin Szilárdnak

[Képeslap: Szigliget, Írók Alkotóháza;
Postabélyegző: Szigliget, 1958. december 4.]

Drága Szilárd! – Elröppent az idő. Közben főként anyuka tovább betegeskedett. Most már rövidesen otthon leszek. A kötetet – bár távolról se úgy, ahogy terveztem – lezártam.¹ Nagyon hiányzol, a visz.látig sokszor ölel:

Jancsi

Kézirat; magántulajdon. Fénymásolatban: PIM V. 5342/8/mell. (Rubin Szilárd *Igénytelenységünk emlékei* című, Pilinszky négy hozzá írt levelét idéző rövid írásának mellékleteként.)

Címzés: „Rubin Szilárd / Budapest XII. / *Szilágyi E. fasor 26.*”

Rubin Szilárd (1927–2010): író. 1956 októberében ismerkedtek meg az Írószövetség által szervezett bécsi hajókiránduláson; *Római Egyes* (Magvető, Budapest, 1985) című kisregényének Martinszky László nevű szereplőjét Pilinszkyről mintázta.

¹A *Harmadnapon* (Szépirodalmi, Budapest, 1959) című kötetére utal, melyben az utolsó vers, a *Novemberi elízium* végén ez áll: „Szigliget, 1958. november”.

Rubin Szilárdnak

[Levelezőlap;
Postabélyegző: Balatonszepezd, 1959. ?.]

Kedves Szilárd,

kedden de. 11 körül érkezem Boglár felől (vonattal). 5 körül indulok vissza, a Fasorban ebédelnék. Örülnék, ha addig megkapnád lapomat.

Ölel:

Jancsi

Kézirat; magántulajdon. Fénymásolatban: PIM V. 5342/8/mell.

Címzés: „Rubin Szilárd / író / Balatonszemes / Fasor-pensio // Pilinszky J. / Balatonszepezd”

Kovalovszky Mártának és Kovács Péternek

[Képeslap: La cathédrale de Chartres;
Postabélyegző: Párizs, 1963. július 2.]

Drága Márta, édes Péter,

Zsúfoltak a napjaim, s néha a betegség szélén lebegek. A felolvasásunk szépen sikerült; Emmanuel gyönyörűen mondta az Apokrifot.¹

Különben: megkapta a francia akadémia irodalmi nagydíját, s nem enged hazautazni a hó végéig. 6-ától nála lakom, s közösen lefordítjuk az oratóriumot.²

– Nem feledkeztem meg az ösztöndíjadról, de ezt otthon, avagy az Intituttól kell kérni. Majd meglátjuk.

Legyetek jók, és ne felejtsetek el egészen.
Mindkettőtöket sokszor ölel:

Jancsitok

Chartres, 1963. jún. 30.

Kézirat; MTA KIK Kt. (katalogizálás alatt)

Címzés: „Kovács [keresztnevet eltakarja a portóbélyeg] / HONGRIE / Székesfehérvár / István- király / múzeum”

Kovács Péter (1939) a költő unokaöccse, felesége Kovalovszky Márta (1939), mindketten művészet-történészek.

Pilinszky 1963. június 10. és július 25. között Gara László (1904–1966) műfordító, szerkesztő és Jean Rousset (1913–2004) költő, a francia írószövetség elnökének hivatalos meghívására járt először Párizsban.

¹ A Théâtre du Kaléidoscope-ban június 28-án rendezett magyar költői esten olvasta fel Pierre Emmanuel (1916–1984) költő, első franciaországi útjai során legfőbb támogatója és több alkalommal is szállásadója az *Apokrif* című versét franciául, ő pedig magyarul. *Vö. Saint-Germain-des-Prés és a – Ka-leidoszkóp. Új Ember*, 1963. július 14., 3.

² A *KZ-oratórium* Pierre Emmanuel fordításában: *Paradis obscur. Oratorio des camps de concentration. Les Lettres Nouvelles*, 1964. szeptember–október, 182–193.

Csorba Győzőnek

[Postabélyegző: Krakkó, 1965. február ?.]

Kedves Győző!

Egy Juhász László nevű elkeseredett fiatalember hozta el nekem ezt a verset. Sok vers közül választottam ki, s úgy érzem – biztatásul – megérdemelné a közlést. Arra kére-nélek, ha Te is elfogadhatónak találod, értesíts szerkesztőségemben (Bp. V. Kossuth L.-u. 1. I – Új Ember szerk. P. J.).¹

Különben, amint látod, Lengyelországban, Krakkóban vagyok.² A város gyönyörű, de az út kissé elfárasztott már. Bocsásd meg hát idétlen leveletem.

Őszinte híved, barátod:

János

Kézirat; PIM (katalogizálás alatt)

Címzés: „*Jelenkor szerkesztősége* / (Csorba Győző író) / Pécs / Széchenyi-tér // WĘNGRY // F: Pilinszky János, Krakow, Dom Turysty / Polska”

Csorba Győző (1916–1995): költő, műfordító, 1961 és 1965 között a *Jelenkor* szerkesztőségének tagja, 1975-től haláláig a folyóirat főmunkatársa.

¹ Pilinszky 1957 ősztől egészen a haláláig a katolikus hetilap belső munkatársa volt.

² 1965. február 18. és március 5. között járt Lengyelországban (Varsó, Krakkó, Auschwitz, Częstochowa, Katowice); újtjáról több cikket írt, lásd például: *Új Ember, Krakkó*. 1965. március 21., 2.

Csorba Győzőnek

[Postabélyegző: Balatonfüred, 1965. május 24.]

Drága Győző!

Köszönöm múltkori válaszodat, s tökéletesen megértelek. Most mégis hasonló kéréssel zaklatlak. Hajdók János azzal a kéréssel keresett föl szerkesztőségünkben, hogy küldjem meg versét személy szerint Neked. Ugyanezt a versét – Rónayn¹ keresztül – már eljuttatta [a] Jelenkorhoz. Hajdók tanár és közel ötven éves. A vers nem nagy vers, de tiszta és friss – egy öregedő ember tolla alól. Ha Te is úgy találod, szíj érdekében néhány szót.²

Drága Győző, úgy látom, egyhamar nem találkozunk. Talán jövőre – valamelyik színházi előadás ürügyén – sikerül Pécsre utaznom. Hogy vagy?
Sok szeretettel ölel:

János

Kézirat; PIM (katalogizálás alatt)

Címzés: „Jelenkor szerkesztősége / (Csorba Győzőnek) / Pécs / Széchenyi-tér // F: Pilinszky János, Budapest VI. / Izabella-u. 52.” (A boríték hátoldalán a címzett megjegyzése: „Válasz: 65. VI. 11. / Hajdók egy versét elfogadtuk / Cs. Gy.”)

¹ Rónay György (1913–1978): költő, író, műfordító, irodalomtörténész, 1946-tól a *Vigilia* szerkesztőségének tagja, 1969-től haláláig felelős szerkesztője.

² Hajdók János (1913–1983): költő, író; a *Jelenkor* 1965. augusztusi számában jelent meg *Ezüst antennák* című verse.

Csorba Győzőnek

[Postabélyegző: Budapest, 1965. július 21.]

Drága Győző!

Köszönöm kedves leveledet, s még egyszer bocsásd meg, hogy zaklattalak. Remélem, jól vagy. Velem semmi különös. Beteg voltam három hétig, s most gyengébb és soványabb vagyok, mint valaha. Lehet, hogy az ősszel még egyszer Lengyelországba utazom¹ – s ez talán újra szép lesz.

Nagyon sokszor ölel, őszinte barátod:

János

Kézirat; PIM (katalogizálás alatt)

Címzés: „Jelenkor szerkesztősége / Csorba Győző / író / Pécs / Megyei Könyvtár // F: Pilinszky János / Budapest VI. / Izabella-u. 52.”

¹ 1965. szeptemberében ismét járt Lengyelországban (Varsó, Wrocław); ekkor ismerkedett meg Grotowskiék színházával, vö. Tizenhárom széksor. *Új Ember*, 1965. november 21., 3.

Kovalovszky Mártának és Kovács Péternek

[Képeslap: Paris 1900 – Montmartre pittoresque;
Postabélyegző: Párizs, 1967. szeptember 24.]

Drágáim! Ne haragudjatok, hogy csak lapot írok, de az időmből most nem futja másra. Leveleteknek nagyon örültem, remélem, rövidesen látjuk egymást. Előreláthatólag október végén érkezem haza, Jugoszlávián keresztül.¹

Elefántot állítsátok ki a balkonra!²

Sok csók:

Jancsi

Kézirat; MTA KIK Kt. (katalogizálás alatt)

Címzés: „Kovács Péter / Székesfehérvár / István-király múzeum / HONGRIE”

¹ 1967. április 23-tól október közepéig tartózkodott Nyugat-Európában (Bécs, Párizs, Eygalières, Párizs, Bécs, Brüsszel, Ohain, London, Párizs, Róma). Májusban lejárt kint-tartózkodási engedélyét csak nehézségek árán sikerült meghosszabbíttatnia a magyar hatóságokkal, ezért már az emigrálást fontolgatta; a hosszabbítás után szeptemberben meghívót kapott, hogy csatlakozzon Belgrádban a Magyar Írószövetség delegációjához, ahonnét október 25-én a küldöttség tagjaként tért haza.

² Tréfás utalás Kovács Péterék kisfiának a születésnapjára. (Kovács Péter szíves közlése.)

Kovalovszky Mártának és Kovács Péternek

[Képeslap: Monaco – Le port et vue d'ensemble de Monte-Carlo;
Postabélyegző: Monte-Carlo, 1967. szeptember 26.]

Drágáim! 25-én érkezem, tehát még tudunk találkozni. Emmanuelnének most van a Bruxelles-i kiállítása. Nagyon örülne, ha Fehérváron is lehetne, karöltve a francia Kultuszszal.¹ Sok csók:

Jancsitok

Diákat hozok.

Kézirat; MTA KIK Kt. (katalogizálás alatt)

Címzés: „Kovács Péter és családja / HONGRIE / Székesfehérvár / István- király / múzeum”

Párizsból Rómába utazva kellett közel egy napot várakoznia Monte-Carlóban a vonatcsatlakozásra.

¹ Pierre Emmanuel festőművész felesége: Janine Loo (1920–2013); Székesfehérváron nem került sor kiállítására.

Kósa Györgynek

[Párizs,] 1973. márc. 24.

Drága Gyuri bátyám!

Végtelenül boldoggá tettél leveleddel. Sajnos a házi bemutaton¹ nem vehettem részt, de talán nyáron pótolhatjuk a súlyos mulasztást.

Párizsból nem sokat látok. Rengeteg a munkám. Részben megrendelés, részben „önkéntes föladat”. Valami hajt. Úgy érzem, sietnem kell. Csak, bárcsak el ne siessem!

Nagyon-nagy szeretettel és hálával:

János

Kézirat; PIM V. 5986

Címzés: „Kósa György / tanár úrnak / 1122 Budapest XII. / Maros-u. 28. / HONGRIE // Exp. János Pilinszky / C./o Jutta Scherrer / 13, rue Rollin / Paris-5° (France) // Par avion”

Pilinszky 1972. december közepétől 1973. május közepéig tartózkodott Párizsban.

Kósa György (1897–1984): zeneszerző, zongoraművész. A hatvanas évek elejétől több Pilinszky-versre írt zenét (például: *Francia fogoly*, *Harbach 1944*, *Apokrif*, *Nagyvárosi ikonok*).

¹ A zeneszerző 1973. március 1-jei levelében arról írt Pilinszkynek, hogy két újabb művet komponált verseire: *Látomások* címmel vegyeskari ciklust (*Halak a hálóban*, *Jelenések VIII. 7.*, *Aranykori töredék*, *Introitusz*) és *Szálkák* címmel kantátát alt hangra, brácsára és csellóra (*A mélypont ünnepéye*, *Haláloz és halálom*, *Mégis nehéz*); utóbbi bemutatójára március 18-án került sor házi koncerten, amelyre a költőt is meghívta. (A levél jelzetszáma Pilinszky hagyatékában: MTA KIK Kt. Ms 5954/451.)

Kovács Péternek

[Levelezőlap;

Postabélyegző: Budapest, 1973. augusztus 15.]

Péterkém!

Jutta¹ 21-ikén vagy 22-ikén utazik haza. A két nap egyikén meglátogatnánk Titeket, s Jutta délbén menne tovább Győr–Hegyeshalom fele.

A vizslátig Mindhármatokat ölel:

Jancsi

Ui: Egyenesen a múzeumba hajtunk.

Kézirat; MTA KIK Kt. (katalogizálás alatt)

Címzés: „Kovács Péter / *István-király Múzeum* / Székesfehérvár // Pilinszky János / Budapest VI. / Hajós-u. 1 // *Expressz*”

¹Jutta Scherrer (1942): Párizsban élő német szlavista, egyetemi tanár; az 1970. október 9–13. között Poigny-la-Fôret-ben rendezett nemzetközi konferencián ismerkedtek meg (Pilinszky itt olvasta fel A „teremtő képzelet” sorsa korunkban című esszéjét), kapcsolatuk 1970 decemberétől 1975 őszéig tartott.

Vasadi Péternek

[Szigliget, 19]77. II. 19

Drága Péterkém!

Nagyon köszönöm leveledet. Íme a kért rövid elmélkedések.¹ Még nem biztos, hogy meddig maradhatok. Lábadozásom valahogy rendkívül lassú, nem tudom, miért? Azelőtt sokkal gyorsabban ment.

Odahaza a szerkesztőségben mindenkit szeretettel ölelek. Rövidesen újabb cikket küldök, s írok Magyar Ferinek.²

Ölel:

Jancsi

Ui.: Szívből örülök új, készülõ kötetednek!³

Kézirat; PIM V. 5397

Címzés: „Új Ember szerk. / Vasadi Péternek / 1053 Budapest V. / Kossuth L.-u. 1. // F: Pilinszky János / 8264 *Szigliget* / Alkotóház”

Vasadi Péter (1926–2017): költõ, író, esszéista, 1967-tõl nyugdíjazásáig az *Új Ember* munkatársa.

¹Valószínûleg a *Stációk* (*Új Ember*, 1977. március 13., 1.) és az *Isteni dramaturgiáról* (*Új Ember*, 1977. április 24., 2.) címû írásait küldte; elõbbinek a kézírata megtalálható a Petõfi Irodalmi Múzeumban: V. 5118/2.

²Magyar Ferenc (1916–2000): újságíró, 1947-tõl az *Új Ember* munkatársa, 1971-tõl 1989-ig felelõs szerkesztõje.

³Vasadi Péter: *Tamariszk*. Szépirodalmi, Budapest, 1978.

Kovács Péternek

[Szigliget,] 1977. márc. 15.

Drága Péterkém!

Köszönöm leveledet. Annyi már biztos, hogy március 28-ikán érkezem Hozzáatok. A pontos idõt még megírom. Mindenesetre, gondolom, késõ délután a Szigliget felõl érkezõ gyorssal.

Amennyiben nem zavarok: megszállnék Nálatok 1–2 napra.

Szeretnék mindent megbeszélni Veletek! – Mártát, Téged és Marcikát.

Nagyon-nagy szeretettel ölel:

Jancsitok

Kézirat; MTA KIK Kt. (katalogizálás alatt)

Címzés: „Kovács Péternek / 8000 *Székesfehérvár* / Horváth I.-u. 21. / III. em. 7. // F: Pilinszky János / 8264 *Szigliget* / Alkotóház // *Expressz*”

Kovács Péternek és Kovalovszky Mártának

[Postabélyegző: Budapest, 1978. február ?.]

Drága Péterkém, Mártám!

*Van két jegyetek a bemutatóra*¹ [beszúrva:] Február 21. Gyertek ¼ 11-re a Várszínház *Sarok*-terméhez. (½ 11-kor kezdődik, de Bébit² előre beültetem!) Ott átadom a jegyeket, mert nem merem őket postára adni!

[aláírás nélkül]

Kézirat; MTA KIK Kt. (katalogizálás alatt)

Címzés: „Kovács Péter / *István-király* múzeum / 8001 Székesfehérvár / 1. Pf. 12. // F: Pilinszky J. / 1065 Budapest VI. / Hajós-u. 1. // *Expressz*” (A boríték hátoldalán a székesfehérvári postabélyegző: 1978. február 17.)

¹ A *Síremlek* című színműve bemutatójára került sor a Várszínházban 1978. február 21-én Maár Gyula rendezésében.

² Baitz Borbála (családban Bébi; 1889–1980): Pilinszky anyai nagynénje. Vö. Bébi. *Új Ember*, 1960. augusztus 21–28., 7.

Kovács Péternek és Kovalovszky Mártának

[Balatonszemes, 1978.] Szept. 10.

Édeseim!

Nagyon jól vagyunk itt Szemesen.¹ Csönd van és szép az idő. Úgy tűnik mindkettőnknek, mintha öröktől együtt lettünk volna. Jó lenne, ha meglátogatnátok! Innen az utolsó percben utazunk csak el, de jó lenne, ha legkésőbb 19-ig meglátogatnátok! Sajnos itt nem lehet aludnotok, de rengeteg a vonat, s így visszafelé is kényelmesen utazhattok.

Nagy szeretettel:

Jancsitok

Kézirat, boríték nélkül; MTA KIK Kt. (katalogizálás alatt)

¹ Balatonszemesen Ingrid Ficheux (1957) francia gitárművésszel töltött néhány hetet, akivel 1978 áprilisában ismerkedett meg Párizsban; 1980. június 22-én egyházi esküvőt kötöttek Budapesten.

Rubin Szilárdnak

[Postabélyegző: Balatonszemes, 1978. szeptember 13.?)

Drága Szilárd!

Most már tudom, hogy 20-ikán este 8 körül érkezünk, s egyenesen Hozzád megyünk. Ingrid 22-ikén reggel utazik tovább Párizsba. De szeretném, s kérlek, hogy ezt ne mondd meg Márinak.¹ Neki azt mondom majd, hogy Ingrid egyenesen Szemesről utazott tovább haza, Párizsba.

Itt csodálatos nyugalomban és szeretetben telnek napjaink. Együttlétünk mélységesen természetes. A többit szóban!

Ölel:

Jancsi

P.S. Írj néhány sort, ha megkaptad leveletem! – Köszönöm!

Kézirat; magántulajdon. Fénymásolatban: PIM V. 5342/8/mell.

Címzés: „Rubin Szilárd / Budapest XII. / Szilágyi E. fasor 40 / 1125 // Pilinszky – Mialkovszky / Balatonszemes / Ady-E.-u. 13. / 8636 // *Expressz*”

¹ Baitz Mária (1894–1982): Pilinszky anyai nagynénje és keresztanyja.

Rubin Szilárdnak

[Balatonszemes, 1978.] szept. 13.

Drága Szilárd!

A biztonság kedvéért még egyszer megírom: szeptember 20-ikán, szerdán este 8 óra körül érkezünk Hozzád. Ezt egyedül Te tudhatod, tehát *semmiképpen se telefonáld meg a lakásomra, Máriéknak*. Haza csak 22-ikén megyek, miután Ingrid reggel elutazott.

Itt nagyon jól vagyunk, a többit *személyesen*.

Ezerszer ölel:

Jancsi

Kézirat; magántulajdon. Fénymásolatban: PIM V. 5342/8/mell.

Címzés: „Rubin Szilárd / Budapest XII. / Szilágyi E. fasor 40. / 1125 // Pilinszky C/o Mialkovszky villa / Balatonszemes / Ady-E.-u. 13. / 8636” [Expressz]

Baitz Máriának

[Velem,] 1979. III. 6.

Édeseim! – Csodálatos itt a csönd és a nyugalom. A Ti és Ingrid sorsa aggaszt egyedül: az öregség és a fiatalság kínja-keserve. Én valamiféle „haladék” állapotában élek: nem számítok. Ezt nagyon érzem, s *személy szerint* nincs is mire panaszkodnom. Imádkozom értetek, s ha lehet, ti is imádkozzatok. Ne ezért vagy azért. Az ember céljai és kérései mindig ostobák, megnevezett vágyai pedig *szükségszerűen* tévesek. Mit *akar* egy fa, egy kő, egy domb? Az írásban is ez a legjobb: akaratunkhoz alig hasonlít; inkább egy fához vagy egy kőhöz. Egyszerűen van.

Elemér¹ a hétvégén jelentkezik. Add át neki, Márikám, a postámat. Ha nem jelentkezne, postázd *expressz* (nagy borítékban) *szükségszerű* leveleimet. Itt csönd van, s az ember mindent jobban megbecsül, akár egy remete.

Írjatok! Írjátok!

Nagyon-nagy szeretettel:

Jancsitok

Kézirat; MTA KIK Kt. (katalogizálás alatt)

Címzés: „Baitz Mária / Budapest / Hajós-u. 1. / 1065 // Pilinszky C/o Törőcsik / Velem / Rákóczi-út 48. / 9726 // *Expressz*”

Pilinszky a hetvenes évek második felében gyakran vendégeskedett közeli barátai, Törőcsik Mari (1935) színésznő és férje, Maár Gyula (1934–2013) filmrendező velemi házában (majd szobát is bérelt a szomszédságukban).

¹Vattay Elemér (1931–2012): fotográfus, Pilinszky barátja; több fényképet készített a költőről.

Baitz Máriának

[Velem,] 1979. márc. 15.

Édeseim! – Először is: sokat gondolok rátok és imádkozom értetek. Másodszor: köszönöm a küldeményt, valószínűleg ősszel mennék Amerikába.¹ Itt lassan és gyönyörűen tavaszodik. Sokat olvasok és már küszöbén állok az írásnak... Valószínűleg ki kell húzatnom az egyik fogamat a jövő héten, a szombathelyi kórházban (Mari visz be!). Minden jó, csak belül szenvedek, az életet nem lehet elrendezni.

Írjatok magatokról!
Nagyon-nagy szeretettel:

Jancsitok

Ui. Az ügyvédnömtől kaptam néhány kedves sort. Most szaladok a postára.

Kézirat; MTA KIK Kt. (katalogizálás alatt)

Címzés: „Baitz Mária / Budapest VI. / Hajós-u. 1. / 1065 // Pilinszky / C/o Törőcsik / Velem / Rákóczi-út 48. / 9726 // *Expressz*”

¹San Franciscóból kapott felolvasókörútra szóló meghívást; utazására végül nem került sor.

Kovács Péternek és Kovalovszky Mártának

[Velem,] 1979. III. 27.

Drága Péterkém!

Talán még emlékszel rá, hogy egy olasz diák belőlem disszertált a milánói egyetemen. Sok versemet is lefordította, amiket most kiadna egy milánói könyvkiadó Shaár [alatta zárójelben javítva:] (Schaár) szobor-illusztrációival.¹ *Sürgős*. A képeket közvetlenül vagy (és ez volna talán a jobbik megoldás) az Artisjuson keresztül (Ács Vera, vagy titkársága) küldesd meg a nevemben.

Cooperativa Edizioni
Jaca Book
LAURA Geronazzo
19, Via Aurelio Saffi
20123 Milano
ITALIA

A feladó lehet maga az Artisjus, de ha közvetlenül küldöd, föladóként írd az én nevemet, pesti címmel.

(Nyuszi levél!)

Édeseim,

aránylag jól vagyok. A jó levegő, s a külső csend legalábbis testileg megnyugtat. Utazni nincs erőm, majd ősszel Amerikába...

Írjatok, mielőtt utaztok.

Itteni címem:

P. J.

C/o Mari Törőcsik

9726 VELEM

Rákóczi-út 48.

[aláírás nélkül]

Kézirat; MTA KIK Kt. (katalogizálás alatt)

Címzés: „Kovács Péter / István kir. múzeum / Székesfehérvár / Postafiók 12 / 8001 // Pilinszky János / C/o Mari Törőcsik / VELEM / Rákóczi-u. 48. / 9726 // *Expressz*”

¹A Jaca Book kiadó folyóiratában jelent meg huszonegy verse Antonio Molteni bevezetőjével és fordításában, Schaár Erzsébet (1908–1975) szobrászművész *Utca* (1974) című installációjáról készült néhány fényképpel: Ogni vivente è affamato del Vivo. Poesie di János Pilinszky con una presentazione di Antonio Molteni. *L'Umana Avventura*, 1979. április, 150–157.

Radnóti Miklósnénak

[Velem,] 1979. márc. 29.

Kedves Szeretett Radnóti Miklósné!

Két feledhetetlenül közvetlen, és minden tapintatában kíméletesen direkt beszélgetésünk bátorít fel harmadik levelem¹ megírására. Terveim nem sikerültek, de nem is értek véget. Karthauzi módjára érzem, de érzem a másik fél korából adódó minden zavarát. Tavasszal semmiképp nem utazom. Vidéken élek, s lehet, hogy egy fából vaskarika regényen dolgozom.² Vertikális regénynek szánom. Látszatra „dickensi”, valójában pokoljárás.

Aczél Györgynek³ még nem írtam; oly nehéz világosan írnom arról, amit még én is csak „tükör által” látok.

Kérem, őrizzen meg szeretetében, szerető szívvel:

Pilinszky János

P.S. Ideggyógyászati kezelése után szeretnék minél tovább vidéken maradni.

Kézirat; MTA KIK Kt. Ms 2676/163

Címzés: „Radnóti Miklósné / (Tel: 315-682) / Budapest / Pozsonyi-út 1. / 1137 // Pilinszky János / C/o Törőcsik Mari / VELEM / Rákóczi-út 48. / 9726 // *Expressz*”

Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni (1912–2014): tanár; Pilinszky Szigligeten ismerkedett meg vele.

¹ Korábbi két levelét nem ismerjük.

² Tervezett regényéből csak néhány fejezet készült el: Hármastótár. *Kortárs*, 1977. december, 1875–1883.; Simon Áron [Szabadesés]. *Élet és Irodalom*, 1980. március 22., 14–15.; Három etűd a bűnről. *Élet és Irodalom*, 1980. május 31., 14–15.; 1980. június 7., 14.

³ Aczél György (1917–1991): politikus, a Kádár-korszak kultúrpolitikájának irányítója.

Radnóti Miklósnénak

[Velem, 1980. február]

Drága Fifi! – Utolsó telefonbeszélgetésünk után közvetlenül kórházba kerültem. Onnét egyenesen Velemre kerültem, ahol rövid megkönnyebbülés után ismét visszaestem. Pár napja, hogy sikerült hajamnál fogva, önerőmből újra kimásznom a depresszió nagyon nehezen definiálható meszesgödöréből. Febr. 24-ikén érkezem Pestre, s márc. 9-ikén Angliába utazom.¹ Szerető megértésére gondosan megőrzött levele bátorít. Ha megengedi: Pesten jelentkezem telefonon.

Szeretettel és tisztelettel

(Pilinszky) János

Kézirat; MTA KIK Kt. Ms 2676/164

Címzés: „Radnóti Miklósné / Budapest / Pozsonyi-út 1. / 1137 // F: Pilinszky J. / C/o Törőcsik M. / Velem / Rákóczi-út 48. / 9726 // *Expressz*” (A bélyeg hiányzik, a postabélyegzőnek csak az alsó körvonala látszik; a boríték hátoldalán a budapesti postabélyegző: 1980. február 21.)

¹ Tíznapos nagy-britanniai felolvasóköriúton (Glasgow, Bangor, London) vett részt Nemes Nagy Ágnes, Károlyi Amy, Weöres Sándor, Vas István, Juhász Ferenc és Vajda Miklós társaságában.

Köszönöm Kovács Péternek, Pilinszky örökösének, hogy rendelkezésemre bocsátotta az újonnan előkerült leveleket és hozzájárult a közreadásukhoz. Köszönettel tartozom a többi címzett jogutódainak, illetve hagyatékaik gondozóinak is az információkért és a levelek közlésének engedélyezéséért, valamint a Petőfi Irodalmi Múzeum és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ kézirattárai munkatársaiknak.

Bende József